

Att rädda butiker på landsbygden – fungerar det särskilda driftstödet?

Inom ramen för den svenska regionalpolitiken finns olika stöd för att öka tillgängligheten till service på landsbygden. Vi undersöker det särskilda driftstödet som ges till livsmedelsbutiker i glesbygden. Stödet infördes 2016 för att förhindra att butiker läggs ned i områden där avstånden till kommersiell service är långa. Vi finner att:

- Utan stödet hade 18 procent av butikerna lagt ned. I själva verket fanns nästan alla butiker som fick stödet 2016 kvar två år senare.
- Butiker som fick stöd investerade mer.
- Investeringarna ökade troligtvis arbetsproduktiviteten eftersom vi ser att stödet ledde till att butikerna minskade antalet anställda.

Det särskilda driftstödet

År 2016 infördes det särskilda driftstödet för livsmedelsbutiker i avlägsna landsbygdsområden i Sverige. Bakgrunden var att en statlig utredning, SOU 2015:35, hade kommit fram till att de stöd som fanns för att stötta serviceutbudet i de mest avlägsna delarna av landet inte hade lyckats förhindra nedläggningen av butiker. Livsmedelsbutiker anses spela en viktig roll för serviceutbudet på landsbygden eftersom de ofta samlar flera typer av service som bensinstationer, post- och apotek, betaltjänster och utlämning av varor från Systembolaget. Dessutom har butikerna ofta en social funktion eftersom de fungerar som en mötesplats för de som bor i närheten.

För att kunna få stödet var butikerna tvungna att uppfylla flera krav. Det första, och viktigaste för vårt syfte, var att avståndet till en annan butik med ett utbud av livsmedel och andra dagligvaror skulle vara 15 kilometer eller mer. Butikerna skulle också erbjuda ett mångsidigt utbud av dagligvaror och omsättningen fick inte överstiga 11 miljoner kronor. Dessutom skulle de hålla öppet året runt och erbjuda minst en annan typ av service såsom en bensinstation, apotekstjänster, betalservice eller posttjänster.

Till att börja med beslutade regeringen att 35 miljoner kronor per år skulle användas för det nya stödet. Budgeten ökade sedan till 70

miljoner om året 2018 och avståndet till närmaste butik sänktes då också till 10 kilometer eller mer. De andra kraven förblev desamma.

Vårt syfte är att undersöka om det särskilda driftstödet har påverkat butikernas förmåga att överleva. Vi fokuserar på butiker som fick stöd 2016. Vi undersöker också hur stödet har påverkat butikerna genom att se på tre olika faktorer: investeringar, antalet anställda och omsättning.

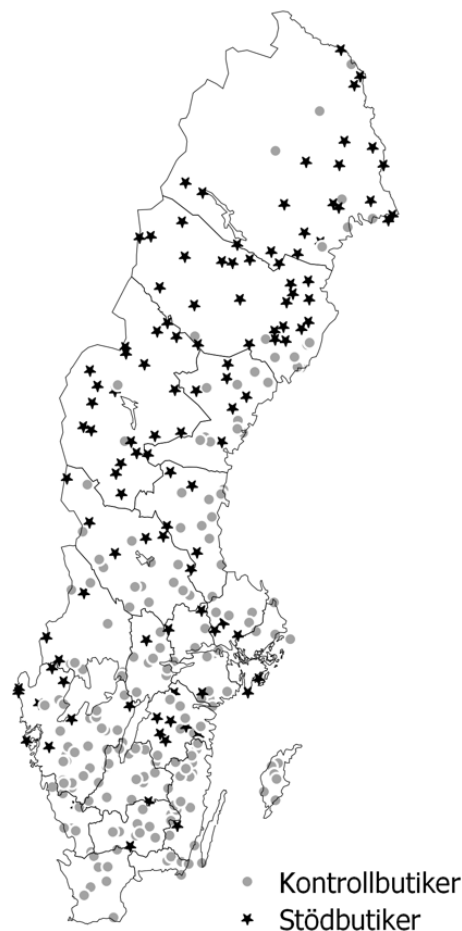
Hur gör vi?

Det är svårt att undersöka effekter av statliga stöd till företag. Ofta finns det anledningar till att stöd ges till specifika företag som hänger samman med de faktorer som man vill påverka. Till exempel ges stöd ofta till företag som har det svårt ekonomiskt. Om man jämför ekonomin i dessa företag med företag som inte får stöd kan effekten av stöden underskattas – statistiskt riskerar man sammanblanda stödets effekter med företagens ekonomiska svårigheter. Å andra sidan kan det vara så att det bara är de mest livskraftiga företagen som söker stöden och då kan effekterna av stöden i stället bli överskattade.

För att kunna undersöka effekter av det särskilda driftstödet måste vi hitta både butiker som fick stödet och butiker som inte fick stödet som är lämpliga att jämföra med (en s.k. kontrollgrupp). Vi använder brytpunktsanalys (på engelska Regression Discontinuity Design (RDD)) som är en statistisk metod som använder en brytpunkt (eller gräns) för att definiera en kontrollgrupp. För att hitta kontrollbutiker använder vi 15-kilometersgränsen i stödwillkoren. Butiker som är nära gränsen på båda sidor antas vara jämförbara, och det är osannolikt att andra saker än stödet kan förklara skillnader mellan butiker som finns strax under och strax över gränsen.

Vad har vi för data?

Vi har data från Tillväxtverket om vilka butiker som fick driftsstöd 2016 och data från SCB med koordinater för butiker i Sverige tillsammans med uppgifter om butikernas ekonomi. För att hitta kontrollbutiker dvs. butiker som inte får stöd men som liknar de som får stöd börjar vi med att välja ut butiker i SCB:s data som har en omsättning under 11 miljoner kronor från livsmedel (ett kriterium för att få stödet) och som är minst fem kilometer fågelvägen från andra butiker. Sedan beräknar vi avståndet med bil för dessa butiker. Vi finner totalt 121 butiker som fått stöd (stödbutiker) och 193 butiker som inte fått stöd (kontrollbutiker). Kartan i figur 1 visar var i Sverige butikerna ligger.

Figur 1: Karta över Sverige med länsgränser, kontrollbutiker och stödbutiker 2016.

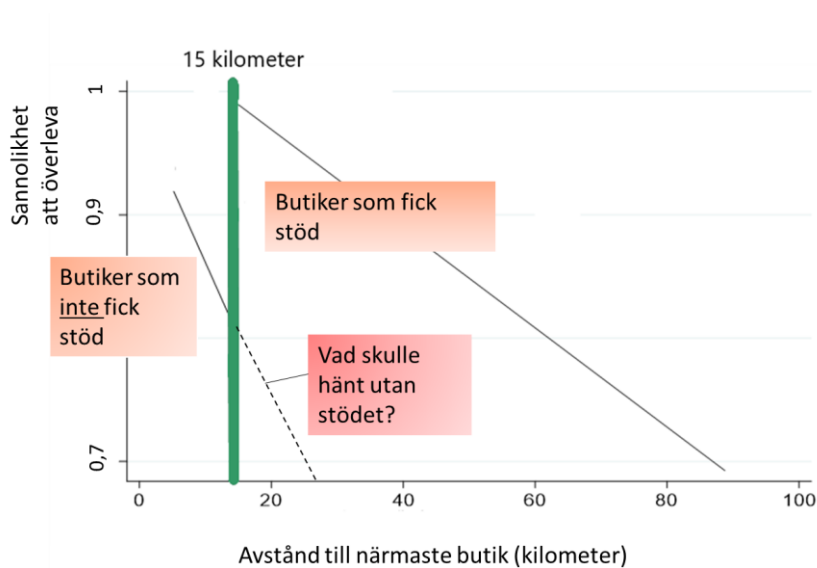
Det är tydligt att fler stödbutiker ligger i norra Sverige medan fler kontrollbutiker ligger längre söderut. Detta är förväntat eftersom det var butiker som låg 15 kilometer eller längre från varandra som var berättigade till stöd år 2016. I södra Sverige är det få butiker som ligger mer än 15 kilometer från en annan butik. Det är även relativt få kontrollbutiker i södra Sverige eftersom butiker oftast ligger mindre än 5 kilometer fågelvägen från varandra.

Resultat: Överlevnad

Vi finner att stödet har ökat butikernas möjligheter att överleva, dvs. stödet har gjort så att fler butiker finns kvar än vad som skulle varit fallet om det inte fanns något stöd. Figur 2 visar resultatet. Den vertikala axeln visar sannolikheten att en butik överlever som vi här mäter genom att undersöka om butikerna i vårt urval finns kvar 2018. Den horisontella axeln visar avstånd till närmaste butik. I figuren finns

två linjer baserade på resultaten – en som visar sambandet mellan avstånd och överlevnad för butiker som *inte* fått stöd och en som visar sambandet för butiker som fått stöd. Att linjerna lutar nedåt i figuren visar att överlevnadsgraden minskar allteftersom avstånden mellan butiker ökar, det vill säga ju längre bort en butik ligger från andra butiker desto större är sannolikheten att den lade ner mellan 2016 och 2018. Detta beror på att ett större avstånd mellan butiker fångar upp att butiker som ligger längre ifrån varandra också ligger i glesbebyggda områden där efterfrågan är mindre och risken för nedläggning därför är större.

Vid 15-kilometersgränsen (brytpunkten) finns ett hopp mellan linjerna för butiker *med* respektive *utan* stöd. Hoppet visar att överlevnadsgraden ökar vid gränsen. Enligt figuren ökar överlevnadsgraden från cirka 82 procent till 97 procent vid brytpunkten, vilket motsvarar en 18-procentig ökning i sannolikhet att en butik finns kvar ($(97-82)/82=18$). Överlevnaden skulle alltså varit betydligt mindre utan stödet (notera att den vertikala axeln börjar på 0,7). Den streckade linjen visar hur överlevnaden för butikerna som fick stödet skulle ha sett ut om de inte hade fått stödet.

Figur 2. Sannolikheten att överleva för butiker som fick stöd och butiker som inte fick stöd.

Nästa steg är att statistiskt analysera hoppet i överlevnadsgraden som uppskattas grafiskt ovan. Vi varierar analysen genom att lägga till och ta bort butiker, ge större vikt åt butiker som ligger nära 15-kilometersgränsen och genom att kontrollera för vilket län butikerna

ligger i. Resultaten är samstämmiga och visar att överlevnaden ökar med ungefär 18 procent för butiker som får stöd, vilket motsvarar den ökning vi ser i figuren ovan. Vi bedömer detta vara en stor effekt av stödet då det innebär att risken för att lägga ner en butik går från att vara stor (18 procent) till att vara mycket liten (cirka 2–3 procent).

**Resultat:
Ekonomiska
effekter**

Vi undersöker även hur investeringar, antalet anställda och butikernas omsättning påverkas av stödet. I tabell 1 sammanfattar vi resultaten av denna analys.

Tabell 1: Effekter på investeringar, anställda och omsättning av det särskilda driftstödet.

	Investeringar	Anställda	Omsättning
Hur påverkades butikerna av stödet?	Större investeringar	Färre anställda	Ingen påverkan på omsättningen.

Butiker som fått stöd investerar mer efter att stödet blev tillgängligt (2016–2017) än butiker som inte fått stöd. Investeringarna varierar mycket mellan olika år, till exempel investerar butikerna inte alls vissa år. Detta gör att det blir svårare att statistiskt säkerställa att det är stödet som fått investeringarna att öka även om vi ser en positiv effekt av stödet på investeringar. Enligt en enkätundersökning från Tillväxtverket säger 60 procent av butiksägarna att de använde stödet för att investera. Med stöd av denna information och våra resultat drar vi slutsatsen att stödet lett till ökade investeringar.

Våra resultat visar också att butiker som fått stöd inte har anställt personal i samma utsträckning som de skulle ha gjort om de inte hade fått stöd. Det kan tyckas förvånande, men en möjlig tolkning är att stödet fått butikerna att investera i utrustning som är arbetsbesparande. Det skulle till exempel kunna handla om nya kassasystem som gör att det krävs mindre personal. I genomsnitt har både kontrollbutiker och stödbutiker ungefär två anställda. Men analysen visar att utan stödet så skulle stödbutikerna ha anställt mer personal, motsvarande ungefär en halvtidstjänst per butik. Slutsatsen är att arbetsproduktiviteten troligtvis har ökat i butikerna.

Butikernas omsättning har inte påverkats alls av driftstödet enligt våra resultat. Omsättningen skulle kunna påverkas om butikerna till

exempel använde stödet för att öka öppettiderna eller utöka sortimentet. Men vi ser inga skillnader mellan stödbutiker och kontrollbutiker i detta fall.

Sammanfattningsvis ser vi att stödet fungerat för att få fler butiker att överleva på landsbygden. Stödets syfte att "bibehålla en god tillgång till dagligvaror" har därmed uppnåtts. Samtidigt har stödet troligtvis ökat produktiviteten i butikerna eftersom det har använts för att investera i arbetsbesparande utrustning.

Källa

Saving countryside shops – does government support increase survival and economic performance of grocery stores in rural Sweden? AgriFood Working Paper 2023:1.

Mer information

Cecilia Hammarlund
Telefon: 046-222 07 91
Epost: cecilia.hammarlund@agrifood.lu.se

Martin Nordin
Telefon: 046-222 07 90
Epost: martin.nordin@agrifood.lu.se

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 7080, 220 07 Lund
